

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5405]-EXT-11

M.A. (Part-I) EXAMINATION, 2018

(For External)

HISTORY

(History and its Theory and History and its Practice)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) *All* questions carry equal marks.

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (i) What is History ? Explain its nature.
 - (ii) Critically examine the tradition of History writing of the Arabs.
2. Answer any *one* of the following questions in **500** words each : [20]
 - (i) Explain the Idealist theory of History.
 - (ii) Critically examine the tradition of subaltern studies in India.
3. Answer any *one* of the following questions in **500** words each : [20]
 - (i) Explain the difference between Heuristics and Hermeneutics.
 - (ii) Discuss the Nationalist School of History.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words each : [20]

- (i) Evaluate the Cambridge School of History.
- (ii) Examine the recent development in research methodology with reference to post-structuralism.

5. Answer any *four* of the following short notes in **100** words each : [20]

- (i) Relation between Anthropology and History
- (ii) Post-modernism
- (iii) Antonio Gramsci
- (iv) Ranjit Guha
- (v) Bibliography
- (vi) Deconstruction.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]

- (i) इतिहास म्हणजे काय ? त्याचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (ii) अरब इतिहास लेखन परंपरेचे चिकित्सक परीक्षण करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]

- (i) इतिहासाचा आदर्शवादी सिद्धांत स्पष्ट करा.
- (ii) भारतातील सबाल्टर्न (वंचित) अभ्यास परंपरेचे टिकात्मक परीक्षण करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तरे 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) ह्युरिस्टीकस आणि हर्मेनेटिकस यातील फरक स्पष्ट करा.
- (ii) इतिहासलेखनाच्या राष्ट्रवादी विचारप्रवाहाची चर्चा करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) इतिहासलेखनाच्या केंब्रिज विचारप्रवाहाचे मूल्यमापन करा.
- (ii) उत्तरसंरचनावादाच्या विशेष संदर्भात संशोधन पद्धती मध्ये अलीकडे झालेल्या विकासाचे परीक्षण करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर प्रत्येकी 100 शब्दात टिपा लिहा : [20]
- (i) मानववंशशास्त्र आणि इतिहास यांच्यातील संबंध
- (ii) उत्तर-आधुनिकतावाद
- (iii) अंतोनिओ ग्रामची
- (iv) रणजीत गुहा
- (v) संदर्भग्रंथ सूची
- (vi) विरचनावाद.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5405]-EXT-12

M.A. (Part I) EXAMINATION, 2018

(For External)

HISTORY

**Evolution of Ideas and Institutions in Ancient India
and**

**Evolution of Ideas and Institutions in Medieval India
(2013 PATTERN)**

Core Course 2 and 5

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*
(ii) *All questions carry equal marks.*

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Examine the literary sources of Ancient India.
 - (b) Explain the Saptanga theory of state.
2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Discuss the nature of social protest with emergence of new socio-religious forms in Ancient India.
 - (b) Examine the development of urban economy in the south.
3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) State the importance of sources in regional language for the study of Medieval Indian History.
 - (b) Discuss Farabi's theory of the state.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
- (a) Discuss the central and provincial administrative system of Sher Shah.
- (b) Examine the nature of agrarian system during the Mughal period.
5. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]
- (1) Hindu
- (2) Mahajanapadas
- (3) Kaliyuga
- (4) Autocracy
- (5) Sufism
- (6) Hundi.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
- (अ) प्राचीन भारतीय इतिहासाच्या वाङ्मयीन साधनांचे परीक्षण करा.
- (ब) राज्यविषयक सप्तांग सिद्धांत स्पष्ट करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
- (अ) प्राचीन भारतीय सामाजिक विद्रोहांच्या स्वरूपाची नविन सामाजिक-धार्मिक परिस्थितीचा उदयाच्या संदर्भात चर्चा करा.
- (ब) दक्षिण भारतातील शहरी-अर्थव्यवस्थेच्या विकासाचे परीक्षण करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
(अ) मध्ययुगीन भारतीय इतिहासाच्या अभ्यासात प्रादेशिक भाषेतील साधनांचे महत्व सांगा.
(ब) फराबीच्या राज्यविषयक सिद्धान्ताची चर्चा करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
(अ) शेरशहाच्या केंद्रीय व प्रांतिक प्रशासकीय पद्धतीची चर्चा करा.
(ब) मोगलकालीन कृषक पद्धतीचे परीक्षण करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही **चार**वर **100** शब्दात टीपा लिहा : [20]
(1) हिंदू
(2) महाजनपद
(3) कलियुग
(4) निरंकुश राजसत्ता
(5) सुफी पंथ
(6) हुंडी.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5405]-EXT-13

M.A. (Part I) EXAMINATION, 2018

(For External)

HISTORY

Maratha Policy

and

Socio-Economic History of the Marathas

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) *All* questions carry equal marks.

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Explain the nature of Maratha Policy.
 - (b) Discuss the Fiscal Administration of the Marathas.
2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Examine the Socio-Political Power structure of the Marathas.
 - (b) Evaluate the Military System of the Marathas.
3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Examine the nature of village community during the Marathas with special reference to the Balutedari System.
 - (b) Review the social institutions of Marriage and Family during the Maratha regime.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
- (a) Discuss the social stratification and mobility during the Marathas.
- (b) Analyse the Agrarian System of the Marathas.
5. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]
- (a) Foreign Sources
- (b) Ashta Pradhan Mandal
- (c) Crime and Punishments
- (d) Fairs and Festivals
- (e) Higher Education
- (f) Trade Routes.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
- (अ) मराठा राजतंत्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (ब) मराठ्यांच्या वित्तीय प्रशासनाची चर्चा करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
- (अ) मराठ्यांच्या सामाजिक-राजकीय सत्ता संरचनेचे परीक्षण करा.
- (ब) मराठ्यांच्या लष्करी व्यवस्थेची मूल्यमापन करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]
- (अ) बलुतेदारी पद्धतीच्या विशेष संदर्भात मराठाकालीन ग्रामीण समाजाच्या स्वरूपाचे परीक्षण करा.
- (ब) मराठा शासनकालीन विवाह आणि कुटूंब या सामाजिक संस्थांचा आढावा घ्या.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]
- (अ) मराठा शासनकालीन सामाजिक स्तरीकरण आणि गतीशीलता यांची चर्चा करा.
- (ब) मराठ्यांच्या कृषक पद्धतीचे विश्लेषण करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही चार टीपा प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा : [20]
- (अ) परकीय साधने
- (ब) अष्टप्रधान मंडळ
- (क) गुन्हे आणि शिक्षा
- (ड) यात्रा आणि उत्सव
- (इ) उच्च शिक्षण
- (फ) व्यापारी मार्ग.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5405]-EXT-14

M.A. (Part I) EXAMINATION, 2018

(For External)

HISTORY

Optional Paper I : Cultural History of Maharashtra

and

Optional Paper VIII : Nature of Dalit Movement in Maharashtra

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*
(ii) *All questions carry equal marks.*

1. Attempt any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Define the term 'Culture'. Bring out the importance of Physical and Geographical features in moulding the culture of Maharashtra.
 - (b) Explain the socio-political and religious references of the concept of Maharashtra Dharma.
2. Attempt any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Explain the philosophy and teaching of the Sufi Cult.
 - (b) Bring out the salient features of the Shahiri Literature.
3. Attempt any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Discuss Dr. Babasaheb Ambedkar's socio-political ideology.
 - (b) Evaluate Dr. Babasaheb Ambedkar's role in the Round Table Conferences and the Poona Pact.

P.T.O.

4. Attempt any *one* of the following questions in **500** words : [20]
- (a) Elaborate the role of Dr. Babasaheb Ambedkar in the making of the Indian Constitution.
- (b) Discuss the movement of Conversion to Buddhism.
5. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]
- (a) Mahanubhav
- (b) Sagan Bhau
- (c) Lawani
- (d) Parvati Temple Satyagraha
- (e) Yeola Conference
- (f) Ambedkari Jalase

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
- (अ) 'संस्कृती' ही संज्ञा स्पष्ट करा. महाराष्ट्राच्या संस्कृतीला आकार देण्यामध्ये प्राकृतिक आणि भौगोलिक घटकांचे महत्त्व विशद करा.
- (ब) महाराष्ट्र धर्म या संकल्पनेचे सामाजिक, राजकीय आणि धार्मिक संदर्भ स्पष्ट करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
- (अ) सूफी संप्रदायाचे तत्वज्ञान आणि शिकवण स्पष्ट करा.
- (ब) शाहीरी वाङ्मयाची ठळक वैशिष्ट्ये विशद करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
(अ) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या सामाजिक-राजकीय विचारधारेची चर्चा करा.
(ब) गोलमेज परिषदा आणि पुणे करार यामधील डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या भूमिकेचे मूल्यमापन करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
(अ) भारतीय संविधानाच्या निर्मितीमधील डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची भूमिका स्पष्ट करा.
(ब) बौद्धधर्माकडे धर्मांतराच्या चळवळीची चर्चा करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही **चार** टीपा प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा : [20]
(अ) महानुभाव
(ब) सगनभाऊ
(क) लावणी
(ड) पर्वती मंदिर सत्याग्रह
(इ) येवला परिषद
(फ) आंबेडकरी जलसे.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5405]-EXT-15

M.A. (Part I) EXAMINATION, 2018

(For External)

HISTORY

**History of Art and Architecture in India : Ancient Period
and**

**History of Art and Architecture in India : Medieval Period
(Optional Papers 6 and 11)**

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*
(ii) *All questions carry equal marks.*

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Discuss the Mauryan Art and Architecture in Northern India.
 - (b) Examine the Sunga-Satavahana Art and Architecture in Western and South India.
2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Evaluate the Gupta Art with special reference to Mathura Style.
 - (b) Examine the late Classical Indian Art and Architecture with special reference to the Pallavas.
3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Discuss the salient features of Western Indian Manuscript Painting.
 - (b) Review the Art and Architecture in South India with special reference to the Cholas.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
- (a) Elaborate the characteristic features of the Malwa Art and Architecture during the sultanate period.
- (b) Assess the Mughal Painting with its characteristic features.
5. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]
- (a) Harappan Art
- (b) Amravati School
- (c) Pala-Sena Art and Architecture
- (d) Hoysala Art
- (e) Bijapur Architecture
- (f) Rajasthani Painting.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
- (अ) उत्तर भारतातील मौर्यकालीन स्थापत्य आणि कला यांची चर्चा करा.
- (ब) पश्चिम आणि दक्षिण भारतातील शुंग-सातवाहनकालीन कला आणि स्थापत्य यांचे परीक्षण करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
- (अ) मथुरा शैलीच्या विशेष संदर्भात गुप्तकालीन कलांचे मूल्यमापन करा.
- (ब) पल्लवांच्या विशेष संदर्भात उत्तरकालीन अभिजात भारतीय कला आणि स्थापत्य यांचे परीक्षण करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]
(अ) पश्चिम भारतीय हस्तचित्रकलेच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
(ब) चोळांच्या विशेष संदर्भात दक्षिण भारतातील कला आणि स्थापत्य यांचा आढावा घ्या.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]
(अ) सुल्तानशाहीकालीन माळव्यातील कला आणि स्थापत्य यांची ठळक वैशिष्ट्ये विशद करा.
(ब) मुघलकालीन चित्रकलेचे तिच्या वैशिष्ट्यांसह मुल्यमापन करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही चार टीपा प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा : [20]
(अ) हडप्पाकालीन कला
(ब) अमरावती शैली
(क) पाल-सेनाकालीन कला आणि स्थापत्य
(ड) होयसाळकालीन कला
(इ) विजापुर स्थापत्य
(फ) राजस्थानी चित्रकला.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5405]-EXT-16

M.A. (Part-II) EXAMINATION, 2018

(For External)

HISTORY

**[Core Paper-7 : Ancient and Medieval Civilization of the
World]**

And

[Core Paper-10 : History of Modern India (1857-1971)]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *All questions carry equal marks.*

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(i) Examine the salient features of urbanization in the Indus Valley Civilization.

(ii) Discuss the main features of Confucius philosophy.

2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(i) Write an essay on the various styles of Greek and Roman architecture.

(ii) Explain the revival of trade and its impact in the medieval age.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
- (i) Which factors were responsible for the rise of Revolutionary Movements in India.
 - (ii) Examine the labour movements in India upto 1930.
4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
- (i) Examine the salient features of Indian Constitution.
 - (ii) Discuss the India's foreign policy with reference to China upto 1962.
5. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]
- (i) Persian Literature
 - (ii) Feudal System in medieval west
 - (iii) Relations between church and state in medieval west
 - (iv) Individualism
 - (v) The Government of India Act, 1947
 - (vi) Non-aligned movement in India.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]

(i) सिंधु संस्कृतीतील शहरी करणाऱ्या वैशिष्ट्यांची परीक्षण करा.

(ii) कन्फ्यूशियसच्या तत्वज्ञानाच्या प्रमुख वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तरे 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) ग्रीक आणि रोमन स्थापत्यकलेतील विविध शैलींवर निबंध लिहा.
- (ii) मध्ययुगीन कालखंडातील व्यापाराचे पुनर्जीवन व त्याचे परिणाम स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तरे 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) भारतातील क्रांतिकारक चळवळीच्या उदयास कोणते घटक कारणीभूत ठरले.
- (ii) भारतातील 1930 पर्यंतच्या कामगार चळवळीचे परीक्षण करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांची उत्तरे 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) भारतीय राज्यघटनेच्या वैशिष्ट्यांचे परीक्षण करा.
- (ii) 1962 पर्यंतच्या भारताच्या परराष्ट्रीय धोरणाची चीनच्या विशेष संदर्भात चर्चा करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर प्रत्येकी 100 शब्दात थोडक्यात टिपा लिहा : [20]
- (i) पर्शियन साहित्य
- (ii) पश्चिमेकडील मध्ययुगीन सामंतशाही
- (iii) पश्चिमेकडील मध्ययुगीन काळातील चर्चा व राज्य संबंध
- (iv) व्यक्तिवाद
- (v) 1947चा भारत सरकार कायदा
- (vi) भारतातील अलिप्ततावादी चळवळ.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5405]-EXT-17

M.A. (Part II) EXAMINATION, 2018

(For External)

HISTORY

Core Paper-8 : Debates in Indian History

and

Core Paper-11 : Intellectual History of the Modern West

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*
(ii) *All questions carry equal marks.*

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Discuss nature of the Mauryan State.
 - (b) 'The Delhi Sultanate was a Theocratic State.' Discuss.
2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Critically examine the 'Feudal Debate'.
 - (b) Explain the '18th Century Debate' in detail.
3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Evaluate the contribution and impact of the Renaissance.
 - (b) Critically examine the Revolution in scientific thinking and its impact on the Modern West.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
(a) Discuss the Intellectual Revolution in the 18th century.
(b) Explain the concept of Democracy and its impact on Modern West.
5. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]
(a) Mahajanapadas
(b) Maratha State
(c) Max Muller
(d) Darwinism
(e) Capitalism
(f) Existentialism.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
(ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
(अ) मौर्य राज्याच्या स्वरूपाविषयी चर्चा करा.
(ब) दिल्ली सल्तनत हे धर्माधिष्ठित राज्य होते चर्चा करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
(अ) सामंतवादाचे चिकित्सक परीक्षण करा.
(ब) 18व्या शतकातील प्रवादाचे सविस्तर स्पष्टीकरण द्या.
3. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
(अ) प्रबोधनाचे योगदान आणि प्रभावाचे मूल्यमापन करा.
(ब) वैज्ञानिक विचारसरणीतील क्रांती आणि तिचा आधुनिक पाश्चात्य जगावरील प्रभाव यांचे चिकित्सक परीक्षण करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
(अ) 18व्या शतकातील बुद्धीवादी क्रांतीची चर्चा करा.
(ब) लोकशाही ही संकल्पना स्पष्ट करून तिच्या आधुनिक पाश्चात्य जगावरील प्रभावाचे स्पष्टीकरण द्या.
5. खालीलपैकी कोणत्याही **चार** टिपा प्रत्येकी **100** शब्दात लिहा : [20]
(अ) महाजनपद
(ब) मराठा राज्य
(क) मॅक्समुलर
(ड) डार्विनवाद
(इ) भांडवलशाही
(फ) अस्तित्ववाद.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5405]-EXT-18

M.A. (Part II) EXAMINATION, 2018

(For External)

HISTORY

**Core Paper No. 9 : Economic History of Modern India
and**

**Core Paper No. 12 : World After World War II (1945-2000)
(2013 PATTERN)**

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Examine the exploitative nature of the colonial rule with reference to Free Trade Phase.
 - (b) Discuss the Ryotwari System with its merits and demerits.
2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) 'Railways were introduced in India to cater the colonial interests.' Discuss.
 - (b) Discuss the Fiscal Policy of Colonial Government in India.
3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Critically examine the nature of Cold War with reference to Military Alliances.
 - (b) Explain the nature of Oil Politics in West Asia.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(a) Review the Arab-Israel Conflicts.

(b) Evaluate the role of USA in the Vietnam War.

5. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(a) Commercialization of Agriculture

(b) Shipping Industry

(c) Factory Act of 1894

(d) Berlin Crisis (1948)

(e) Suez Crisis

(f) European Union.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) प्रश्नासमोरील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]

(अ) वासाहतिक शासनाच्या शोषक स्वरूपाचे मुक्त व्यापारी अवस्थेच्या संदर्भात टीकात्मक परीक्षण करा.

(ब) रयतवारी पद्धतीची तिच्या गुणदोषांसह चर्चा करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]

(अ) 'भारतात रेल्वे ही वासाहतिक हितसंबंधाची जोपासना करण्यासाठी आणव्यात आली'. चर्चा करा.

(ब) भारतातील वासाहतिक शासनाच्या राज्यकोषीय धोरणाची चर्चा करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]
(अ) लष्करी गटांच्या संदर्भात शीतयुद्धाच्या स्वरूपाचे चिकित्सक परीक्षण करा.
(ब) पश्चिम आशियातील तेलाच्या राजकारणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]
(अ) अरब-इस्राईल संघर्षाचा आढावा घ्या.
(ब) व्हिएतनाम युद्धातील अमेरिकेच्या भूमिकेचे मुल्यमापन करा.
5. प्रत्येकी 100 शब्दांत थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
(अ) शेतीचे व्यापारीकरण
(ब) जहाज बांधणी उद्योग
(क) 1894चा फॅक्टरी कायदा
(ड) बर्लिन समस्या (1948)
(इ) सुवेझ प्रश्न
(फ) युरोपियन युनियन.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5405]-EXT-19

M.A. (Part II) EXAMINATION, 2018

(For External)

HISTORY

Optional Paper 13 : Maharashtra in the 19th Century

Optional Paper 19 : Maharashtra in the 20th Century

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Critically examine the Ideological Impact of the West on Maharashtra.
 - (b) Evaluate the contribution of Mahatma Phule to the Renaissance in Maharashtra.
2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Discuss the rise and growth of Middle Class and its hegemonic role in Maharashtra.
 - (b) Account for the Industrial growth during the 19th century Maharashtra.
3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Examine the nature of Non-Brahmin Movement in the 20th Century Maharashtra.
 - (b) Evaluate the Co-operative Movement in the 20th Century Maharashtra.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
(a) Account for the Tribal Movement in the 20th Century Maharashtra.
(b) Review the Hyderabad Mukti Sangram.
5. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]
(a) Paramhansa Mandali
(b) Deccan Riots
(c) Commercialization of Agriculture
(d) Quit India Movement in Maharashtra
(e) Urbanization in the 20th Century Maharashtra
(f) Dr. Babasaheb Ambedkar and Emancipation of Women.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
(अ) महाराष्ट्रावरील पाश्चात्यांच्या वैचारिक प्रभावाचे चिकित्सक परीक्षण करा.
(ब) महात्मा फुले यांच्या महाराष्ट्राच्या प्रबोधनातील योगदानाचे मूल्यमापन करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
(अ) महाराष्ट्रातील मध्यम वर्गाचा उदय, विकास आणि वर्चस्ववादी भूमिका यांची चर्चा करा.
(ब) एकोणिसाव्या शतकातील महाराष्ट्राच्या औद्योगिक विकासाचा वृत्तांत द्या.
3. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
(अ) विसाव्या शतकातील महाराष्ट्रातील ब्राह्मणेतर चळवळीच्या स्वरूपाचे परीक्षण करा.
(ब) विसाव्या शतकातील महाराष्ट्रातील सहकार चळवळीचे मूल्यमापन करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
(अ) विसाव्या शतकातील महाराष्ट्रातील आदिवासी चळवळीचा वृत्तांत द्या.
(ब) हैद्राबाद मुक्ती संग्रामाचा आढावा घ्या.
5. खालीलपैकी कोणत्याही **चार**वर टिपा लिहा (प्रत्येकी **100** शब्दांत) : [20]
(अ) परमहंस मंडळी
(ब) दख्खन दंगे
(क) शेतीचे व्यापारीकरण
(ड) महाराष्ट्रातील चलेजाव चळवळ
(इ) विसाव्या शतकातील महाराष्ट्रातील नागरीकरण
(फ) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि स्त्रियांचा उद्धार.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5405]-EXT-20

M.A. (Part II) EXAMINATION, 2018

(For External)

HISTORY

**Optional Paper No. 14 : British Administrative Policies in
India, 1765-1892**

and

**Optional Paper No. 20 : Socio-Religious Reform Movements in
South India**

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*
(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Critically examine the ideological influences on British Administrative Policy.
 - (b) Discuss the land revenue policy of British Government.
2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Evaluate the Educational Policy of British Government.
 - (b) Examine the Government of India Act, 1858.
3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Discuss socio-religious reform movements in South India.
 - (b) Review the Social Legislation in Mysore.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
(a) Evaluate Sri Narayana Movement in Kerala.
(b) Examine Non-Brahmin Movement in Tamil Nadu.
5. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]
(a) Socio-Religious Reform Acts
(b) Nature of Bureaucracy
(c) Indian Council Act of 1892
(d) Alluri Sitaramarajulu
(e) E.V. Ramaswamy Naicker (Periyar)
(f) Annadurai.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक एकूण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
(अ) ब्रिटीशांच्या प्रशासकीय धोरणावरील वैचारिक प्रभावाचे चिकित्सक परीक्षण करा.
(ब) ब्रिटिश शासनाच्या जमीन महसूल धोरणाची चर्चा करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
(अ) ब्रिटिश शासनाच्या शैक्षणिक धोरणाचे मूल्यमापन करा.
(ब) 1858च्या भारत सरकारच्या कायद्याचे परीक्षण करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
(अ) दक्षिण भारतातील सामाजिक-धार्मिक सुधारणा चळवळींची चर्चा करा.
(ब) म्हैसूर मधील सामाजिक कायदेसंहितेचा आढावा घ्या.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]
(अ) केरळमधील श्री नारायण चळवळीचे मूल्यमापन करा.
(ब) तामीळनाडू मधील ब्राह्मणेतर चळवळीचे परीक्षण करा.
5. प्रत्येकी 100 शब्दांत टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
(अ) सामाजिक-धार्मिक सुधारणा कायदे
(ब) नोकरशाहीचे स्वरूप
(क) 1892चा इंडियन कौन्सिल ॲक्ट
(ड) आल्लुरी सीतारामाराजुलु
(इ) ई. व्ही. रामास्वामी नायकर (पेरियार)
(फ) अण्णादुराई.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5405]-EXT-21

M.A. (Part II) EXAMINATION, 2018

(For External)

HISTORY

(Optional Paper No. 15 and 21)

Opt.-15 : Gender and Indian History

and

Opt.-21 : Urban History

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) All questions carry equal marks.

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Explain the term 'Feminism' and take a review of Feminist Historiography.
 - (b) Explain the characteristics of Liberal approach to Feminism.
2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Examine the relation between Caste and Gender in India.
 - (b) What is the attitude of Indian Philosophy towards the women ?
3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Discuss the theoretical framework of Urban Studies.
 - (b) Review the Historiography of Urbanisation.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(a) Discuss the salient features of port cities.

(b) Explain the First Urbanisation in India.

5. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]

(a) Brahmanical Patriarchy

(b) Uma Chakrawarty

(c) Radial Feminism

(d) Military Cities

(e) Dual Cities

(f) Industrial Towns.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]

(अ) स्त्रीवाद ही संज्ञा स्पष्ट करा आणि स्त्रीवादी इतिहासलेखन शास्त्राचा आढावा घ्या.

(ब) स्त्रीवादासंबंधी उदारमतवादी दृष्टीकोनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]

(अ) भारतातील जात आणि लिंगभाव यांच्यातील संबंधाचे परीक्षण करा.

(ब) स्त्रीयांबाबत भारतीय तत्त्वज्ञानाचा दृष्टीकोन काय होता ?

3. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
(अ) नागरीकरण अभ्यासाच्या सैद्धांतिक चौकटीची चर्चा करा.
(ब) नागरीकरणाच्या इतिहासलेखनशास्त्राचा आढावा घ्या.
4. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
(अ) बंदर असणाऱ्या शहरांच्या ठळक वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
(ब) भारतातील पहिले नागरीकरण स्पष्ट करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही **चार** टिपा प्रत्येकी **100** शब्दात लिहा : [20]
(अ) ब्राह्मणी पितृसत्ता
(ब) उमा चक्रवर्ती
(क) जहालमतवादी स्त्रीवाद
(ड) लष्करी शहरे
(इ) दुहेरी शहरे
(फ) औद्योगिक नगरे.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[5405]-EXT-22

M.A. (Part II) EXAMINATION, 2018

(For External)

HISTORY

(Optional Paper No. 16 and 22)

Opt. 16 : East Asia : China 1900–2000

and

Opt. 22 : East Asia : Japan 1853–2000

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *All questions carry equal marks.*

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(a) Evaluate the contribution of Dr. Sun-Yat-Sen to Nationalist Revolution.

(b) Discuss the achievements of Communist Party in China.

2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(a) Explain the nature of cultural revolution in China.

(b) Examine the relations between China and the USSR between 1949 to 1970.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
- (a) Critically examine the causes for the downfall of Tokugawa Shogunate.
 - (b) Discuss the factors responsible for Sino-Japan War (1894-95).
4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
- (a) Explain the nature of constitutionalism in Japan and the causes of its decline.
 - (b) Review the economic resurgence of Japan after the World War II.
5. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]
- (a) Chiang Kai-Shek
 - (b) Taiwan Crisis
 - (c) Tianamen Incident
 - (d) Washington Conference
 - (e) Militarism in Japan
 - (f) Relation between Japan and China after 1952.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

(अ) 'राष्ट्रीय क्रांती' साठी डॉ. सन-यत-सेन यांच्या योगदानाचे मूल्यमापन करा.

(ब) चीन मधील साम्यवादी पक्षाच्या कामगिरीची चर्चा करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

(अ) चीन मधील सांस्कृतिक क्रांतीचे स्वरूप स्पष्ट करा.

(ब) चीन आणि सोव्हिएत रशिया यांच्यातील 1949 ते 1970 या काळातील संबंधाचे परीक्षण करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

(अ) तोकुगावा शोगुनच्या व्हासाच्या कारणांचे टिकात्मक परीक्षण करा.

(ब) सिनो-जपान युद्धास (1894-95) कारणीभूत ठरलेल्या घटकांची चर्चा करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

(अ) जपान मधील घटनात्मकतेचे स्वरूप स्पष्ट करून त्याच्या व्हासाची कारणे लिहा.

(ब) दुसऱ्या महायुद्धानंतर जपानच्या आर्थिक पुनरुत्थानाचा आढावा घ्या.

5. खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा : [20]

- (अ) चेंग-कै-शेक
- (ब) तैवान संघर्ष
- (क) तेनमेन प्रसंग
- (ड) वॉशिंग्टन परीषद
- (इ) जपान मधील लष्करवाद
- (फ) 1952 नंतरचे जपान-चीन संबंध.

munotes.in

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5405]-EXT-23

M.A. (Part II) EXAMINATION, 2018

(For External)

HISTORY

(Optional Paper No. 17 and 23)

Opt.-17 : Archival Studies

and

Opt.-23 : History of Environment and Ecology

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *All questions carry equal marks.*

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Explain the term 'Archives'. Write the main characteristics of Archives.
 - (b) Write the importance of Family and Religious Archives.
2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Review the development of Archives in India.
 - (b) Explain the importance of Physical Forms of Archives in research.
3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (a) Discuss the importance of Environmental History.
 - (b) Explain the importance of Linguistic Geographical Zones in the study of Environmental History.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
- (a) Explain the importance of Environment and Ecology in the development of Human Civilization.
 - (b) Discuss the Environmental concerns in the Post-Independence India.
5. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]
- (a) State Records
 - (b) Art Galleries
 - (c) Clay Tablets
 - (d) Linguistic Zones
 - (e) Reserve Forest
 - (f) Hill Station.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
- (अ) पुराभिलेखागार ही संज्ञा स्पष्ट करून पुराभिलेखागाराची मुख्य वैशिष्ट्ये लिहा.
 - (ब) कौटुंबिक आणि धार्मिक पुराभिलेखागाराचे महत्व विशद करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
- (अ) भारतातील पुराभिलेखागारांच्या विकासाचा आढावा घ्या.
 - (ब) अभिलेखागारांच्या भौतिक स्वरूपांचे महत्व संशोधनाच्या संदर्भात स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
(अ) पर्यावरणीय इतिहासाचे महत्व यावर चर्चा करा.
(ब) पर्यावरणीय इतिहासाच्या अभ्यासामध्ये भाषिक भौगोलिक प्रांताचे महत्व स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : [20]
(अ) मानवी संस्कृतीच्या विकासात पर्यावरण आणि सजीवसृष्टी यांचे महत्व स्पष्ट करा.
(ब) स्वातंत्र्योत्तर भारतातील पर्यावरणाशी संबंधीत बाबींची चर्चा करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही **चार** टिपांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दात लिहा : [20]
(अ) राज्याचा दस्तऐवज
(ब) कला दालने
(क) मृदा लेख
(ड) भाषिक झोन
(इ) राखीव जंगले
(फ) थंड हवेची ठिकाणे.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5405]-EXT-24

M.A. (Part II) EXAMINATION, 2018

(For External)

HISTORY

(Optional Paper No. 18 and 24)

Opt. 18 : Maritime History of India (800 AD to 1800 AD)

and

Opt. 24 : Business History of India (1858 to 1991)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(a) What is Maritime History ? Explain the contribution of K. N. Chaudhuri to the field of Maritime History.

(b) Explain the nature of India's early maritime connection to South-East Asia.

2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(a) Discuss the policies of European Power to control the Indian Sea.

(b) Give an account about the ship building Industry in Ancient India.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
(a) Define 'Business History' and discuss its sources.
(b) Explain the development of Banking System in India.
4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
(a) Explain the private sector in Indian Economy.
(b) Write the development of Electronics Industries in India.
5. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]
(a) Ashindas Gupta
(b) Zamorin
(c) Maps
(d) Agency House
(e) Kirloskar
(f) Labour Movement in India.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
(अ) सागरी व्यापारी इतिहास म्हणजे काय ? ते सांगून प्रा. के. एन. चौधरी यांचे सागरी व्यापारी इतिहासातील योगदान स्पष्ट करा.
(ब) दक्षिण-पूर्व आशियातील भारताच्या प्रारंभिक सागरी व्यापारी संबंधाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]
(अ) भारतातील समुद्रावरील नियंत्रणासाठी युरोपियन सत्तांच्या धोरणांची चर्चा करा.
(ब) प्राचीन भारतातील जहाज बांधणी उद्योगाविषयी माहिती लिहा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]
(अ) 'व्यावसायिक इतिहास' याची व्याख्या करून त्याच्या साधनांची चर्चा करा.
(ब) भारतातील बँक पद्धतीचा विकास कसा झाला ते स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]
(अ) भारतीय अर्थव्यवस्थेतील खाजगी क्षेत्र स्पष्ट करा.
(ब) भारतातील इलेक्ट्रॉनिक उद्योगांचा विकास कसा झाला ते लिहा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा : [20]
(अ) असिनदास गुप्ता
(ब) झामोरीन
(क) नकाशे
(ड) सेवा पुरवणाऱ्या संस्था
(इ) किलोस्कर
(फ) भारतातील कामगार चळवळ.